

УДК 324(477)

Іванова Н.С.

Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ

Досліджується проблема вивчення динаміки зміни виборчої системи України та перспектив її трансформації. Значну увагу приділено розгляду основних етапів становлення й розвитку української виборчої системи, напрямків її зміни. Проаналізована перспектива трансформації змішаної виборчої системи на пропорційну виборчу систему з відкритими списками за умов демократизації.

Ключові слова: вибори, виборча система, демократичні принципи виборів, пропорційна виборча система з відкритими списками, парламентаризм.

Іванова Н.С.

ОСОБЕННОСТИ ТРАНСФОРМАЦИИ ИЗБИРАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ДЕМОКРАТИЗАЦИИ

Исследуется проблема изучения динамики изменения избирательной системы Украины и перспектив ее трансформации. Значительное внимание уделено рассмотрению основных этапов становления и развития украинской избирательной системы, направлений ее изменения. Проанализирована перспектива трансформации смешанной избирательной системы на пропорциональную избирательную систему с открытыми списками при условиях демократизации.

Ключевые слова: выборы, избирательная система, демократические принципы выборов, пропорциональная избирательная система с открытыми списками, парламентаризм.

Ivanova N.

FEATURES OF TRANSFORMATION OF ELECTORAL SYSTEM OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF DEMOCRATIZATION

The problem of study of dynamics of change of the electoral system of Ukraine and prospects of its transformation is probed. Considerable attention is spared consideration of the basic stages of becoming and development of the Ukrainian electoral system, directions of its change. The prospect of transformation of the mixed electoral system is analysed on the proportional electoral system with the opened lists on conditions of democratization.

Key words: election, electoral system, democratic principles of election, proportional electoral system with the opened lists, parliamentarism.

Минув уже двадцять один рік з моменту здобуття Україною незалежності. Після сімдесяти років перебування у складі тоталітарної держави з яскраво вираженою комуністичною ідеологією, Україна стала на шлях демократичного розвитку та демократичних перетворень. На жаль, час перебування у складі СРСР не минув безслідно: молода держава зіткнулася з великою кількістю труднощів і перепон.

Одним із найскладніших і найважчих виборів для України був вибір виборчої системи. Понад двадцять років виборча система змінювалася: спочатку була мажоритарна, потім – змішана, далі – пропорційна, а тепер знову змішана.

Останні вибори, що відбулися 28 жовтня 2012 р. за змішаною системою, черговий раз показали недосконалість виборчої системи України. Надзвичайно складна ситуація склалася на деяких мажоритарних округах. ЦВК не визнала результати виборів на п'ятих мажоритарних округах. Ці вибори довели, що зміна виборчої системи України – питання нагальне, що потребує негайних змін, а не повернення до вже пройдених етапів. Саме тому актуальним, на наш погляд, є розгляд проблеми перспектив трансформації виборчої системи в Україні.

Дослідженню проблеми формування виборчої системи присвячено багато наукових праць таких дослідників, як А. Гоффман, М. Дюверже, А. Лейпхарт, Д. Сарторі, Е. Рейнольдс та ін. Питаннями вдосконалення виборчої системи України займалися українські науковці, серед яких М. Вегеш, Л. Кочубей, І. Поліщук, О.А. Фісун, В. Філіповський та інші.

Метою статті є розкриття сутності різних виборчих систем, вивчення досвіду України у цій галузі, аналіз перспектив зміни виборчої системи України.

У сучасних демократичних державах основним способом утворення органів державної влади став інститут демократичних виборів. Вибори – це демократичний спосіб формування та зміни персонального складу органів влади голосуванням. Вони є найважливішим компонентом сучасної політики, способом формування органів влади і управління за допомогою виразу за певними правилами (відповідно до виборчої системи) політичної волі громадян. У результаті виборів обрані кандидати наділяються владними повноваженнями.

Конституція України вказує, що вибори є формою прямої демократії, через які народ здійснює своє волевиявлення (ст. 69). А у статті 71 закріплюється, що вибори до органів державної влади та місцевого самоврядування є вільними й відбуваються на основі принципів загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування [1, с.119].

В Україні застосовуються різні виборчі системи: на виборах Президента України та місцевих виборах – мажоритарна, на виборах народних депутатів України – змішана. При цьому змішана система виборів народних депутатів України характеризується такими рисами: по-перше, і за мажоритарною (відносної більшості), і за пропорційною системами обирається однакова кількість народних депутатів України – 225; по-друге, багатомандатний округ визначено як загальнодержавний [2, с.190].

Для визначення виборчої системи України слід спершу звернутися до законодавства. За Конституцією України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи місцевого самоврядування. Народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдуми та інші форми безпосередньої демократії.

За Законом України „Про вибори народних депутатів України” вибори депутатів здійснюються за змішаною (пропорційно-мажоритарною) системою:

– 225 депутатів обираються за пропорційною системою в багатомандатному окрузі за виборчими списками кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків;

– 225 депутатів обираються за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах [3].

Вибори народних депутатів України: чергові відбуваються в останній тиждень березня останнього року повноважень Верховної Ради України, а виборчий процес розпочинається за 120 днів до дня виборів. Центральна виборча комісія оголошує про початок виборчого процесу не пізніше ніж за 125 днів до дня виборів; позачергові вибори відбуваються в останню неділю шестидесятиденного строку з дня опублікування указу Президента України про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України [2, с.192].

Змішані виборчі системи з певними особливостями мають місце у Росії (вибори в Державну Думу), ФРН, Болгарії, Грузії, Литві, Італії та деяких інших країнах [4]. У 1998, 2002, 2012 рр. вибори до парламенту України здійснювалися за змішаною виборчою системою.

На чергових парламентських 2006 р. та позачергових парламентських виборах 2007 р. волевиявлення громадян відбувалося за пропорційною виборчою системою із застосуванням жорстких виборчих списків [5, с.160].

Найвищим і єдиним органом законодавчої влади в Україні є Верховна Рада (парламент) України. Верховна Рада як інститут законодавчої та представницької влади відіграла значну роль у створенні демократичних засад державного будівництва в Українській державі й за роки незалежності пройшла значний еволюційний шлях. Доцільно виділити *шість основних етапів* у становленні й розвитку української виборчої системи.

Перший етап – 1990-1994 рр. – доконституційний період, який характеризувався пошуками моделей розвитку як всієї держави, так і парламенту зокрема. Вихідним пунктом аналізу еволюції українського парламенту є 1990 р., оскільки Верховна Рада УРСР, обрана того року, продовжила свої повноваження за часів незалежної України та офіційно визнана Верховною Радою України I скликання. Верховна Рада I скликання прийняла цілу низку законодавчих актів, які мали основоположний характер у здійсненні зовнішньої і внутрішньої політики, серед них – Декларація „Про державний суверенітет України”, „Акт проголошення незалежності України” та інші. Проте парламент не зміг ухвалити закони, що забезпечили б сталий розвиток економіки країни.

На час проголошення незалежності Верховна Рада діяла на підставі Конституції УРСР 1978 р. і Тимчасового регламенту засідань Верховної Ради Української РСР, затвердженого постановою від 22 травня 1990 р. Ці два документи визначали загальні засади діяльності парламенту, але чіткої регламентації процедурних питань не давали, особливо у сферах законодавчого процесу, статусу народного депутата, взаємодії парламенту та інших гілок влади. У той період на законодавчому рівні не було чітко розмежовано компетенцію у прийнятті постанов, розпоряджень, указів

між гілками влади, що постійно викликало суперечності, непорозуміння та протистояння, виразно виявлялися тенденції до перетягування функцій між виконавчою і законодавчою владою, попри проголошення принципу розподілу влади.

Чимало функцій Верховної Ради виконували інші державні органи. Досить часто парламент не дотримувався своїх повноважень, перебираючи на себе функції виконавчої влади. Така невизначеність і нечітке формулювання статусу парламенту та інших органів державної влади мали свої наслідки. В середині 1993 р. виникла парламентсько-президентська криза, наслідком якої стали дострокові вибори Верховної Ради України і Президента України в 1994 р.

Другий етап – 1994–1996рр. – розпочався з парламентськими виборами у 1994 р., що відбувалися за мажоритарною системою відносної більшості, і завершився ухваленням Конституції України в червні 1996 р. Вибори до Верховної Ради II скликання у березні 1994 р. відбувалися за мажоритарною системою і мали демократичний характер. До парламенту були обрані представники різних політичних та ідеологічних течій, зокрема – представники 13 політичних партій. Це дало змогу, з формальної точки зору, переважно адекватно представити інтереси різних суспільних верств. Водночас наступна діяльність Верховної Ради засвідчила, що вона не змогла вирішити належним чином проблеми соціально-економічного розвитку.

У цей період загострилося протистояння між новообраним Парламентом і Президентом України навколо визначення конституційного обсягу повноважень кожного з цих інститутів влади в державно-політичній системі України. Тривалий і конфліктний процес узгодження позицій між Президентом і Верховною Радою завершився 8 червня 1995 р. прийняттям Конституційного договору. Згідно з Договором, Верховна Рада втратила частину повноважень, закріплених Конституцією 1978 р.

Перебіг подій після прийняття Конституційного договору засвідчив, що цей документ не розв'язав головної проблеми – суперечностей між Парламентом і Президентом. Це прискорило розробку проекту Конституції України.

Важливим результатом конституційного процесу стало прийняття 28 червня 1996р. Конституції України, згідно з якою

Верховна Рада закріпила якісно нову організацію державної влади – поділ її на законодавчу, виконавчу та судову.

Верховна Рада України, за Конституцією, остаточно втратила колишній статус найвищого органу державної влади, але вперше набула всіх основних рис статусу парламенту України – єдиного загальнонаціонального, представницького, колегіального, виборного, однопалатного, постійно діючого органу законодавчої влади України. Новий конституційно-правовий статус Верховної Ради України суттєво відрізняється від встановленого Конституцією України 1978 р. та Конституційним договором від 8 червня 1995 р.

Важливою рисою українського парламенту як органу законодавчої влади стала єдність, універсальність у системі органів державної влади, що було зумовлено насамперед унітарним характером нашої держави, тобто державним устроєм, поділом державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, внутрішньою структурою парламенту та іншими обставинами.

Парламент України визначався пріоритетним органом у системі органів державної влади України і здійснював законодавчу владу, беручи участь у формуванні органів виконавчої і судової влади, став загальним представником народу і виразником його волі, мав багатогранні відносини з іншими органами державної влади та з суб'єктами політичної системи: політичними партіями, громадськими об'єднаннями тощо.

Повноваження Верховної Ради України визначені ст. 85 Конституції України. До них, зокрема, належали: внесення змін до Конституції України; прийняття законів; затвердження Держбюджету України; визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики; розгляд і прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів; надання згоди на призначення Президентом України Прем'єр-міністра; усунення з посади Президента в порядку імпичменту; призначення третини складу Конституційного Суду України та ряд інших.

Верховна Рада України успадкувала свою структуру від Верховної Ради УРСР, тобто залишилась однопалатним парламентом.

Третій етап – 1996–2002 рр. – розпочався після ухвалення Конституції України в 1996 р. Ключовою ознакою етапу є

продовження конфлікту між Парламентом і Президентом України Л. Кучмою, що виявлявся в постійних спробах перерозподілу повноважень між главою держави та Верховною Радою через внесення змін до Конституції, прийняття законів, що реалізують її положення.

Прогресивним кроком у розвитку українського парламентаризму стало вдосконалення виборчої системи та перехід до змішаної виборчої системи, на основі якої була сформована половина парламенту навесні 1998 р.: з 450 депутатів – 225 обираються в одномандатних виборчих округах на підставі відносної більшості (мажоритарна система), а 225 – за списками кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на підставі пропорційного представництва (пропорційна система).

На початок роботи першої сесії у Верховній Раді утворилися вісім фракцій політичних партій і блоків, що подолали 4% бар'єр. У парламенті були представлені Комуністична партія України (КПУ), Народний Рух України (НРУ), блок Селянської партії України (СелПУ) і Соціалістичної партії України (СПУ), Партія зелених України, Народно-демократична партія України, ВО „Громада”, Прогресивна соціалістична партія України, Соціал-демократична партія України (об'єднана). Утворення груп і фракцій відбувається як за ідеологічною, партійною, так і за регіональною та корпоративною ознаками. Політична структуризація Верховної Ради за ознакою „ліві – не ліві політичні сили” поступово відходить на другий план, актуальності набуває поділ по лінії „пропрезидентські – антипрезидентські сили”. Стійка більшість політичних сил так і не була утворена, вона мала переважно ситуативний характер, політична структура Верховної Ради була вкрай нестабільною. Це пояснюється, зокрема, відсутністю у потенційної більшості важелів впливу на формування уряду та впливом глави держави на формування фракцій (груп) у парламенті.

Четвертий етап – 2002–2004 рр. – розпочався з обранням у березні 2002 р. Верховної Ради IV скликання. Його завершення пов'язано з обранням нового Президента України В. Ющенка та прийняттям змін до Конституції в грудні 2004 р.

На парламентських виборах 2002 р. за партійними списками представники опозиційних партій і блоків (Блок Віктора Ющенка „Наша Україна”, Блок Юлії Тимошенко (БЮТ), КПУ, СПУ) разом здобули понад 57% голосів виборців, тоді як пропрезидентські партії і блоки (Блок „За Єдину Україну!”, СДПУ(о)) – втричі менше (понад 18%). Політична структуризація парламенту відбувалася за критерієм ставлення до Президента України: „пропрезидентські – антипрезидентські сили”. На початку роботи новообраної Верховної Ради в ній нараховувалося шість фракцій, що відповідало кількості партій і блоків, які подолали виборчий бар’єр.

Ключовою ознакою даного етапу еволюції парламенту була зміна характеру стосунків між опозиційною частиною парламенту та Президентом, загострення боротьби між ними, зумовлене наближенням президентських виборів 2004 р.

П’ятий етап – з 2004 рр. по 2007 р. – початок нового етапу у розвитку парламентських інституцій, що зумовлено розбудовою парламентсько-президентської моделі форми правління в контексті політичної реформи.

Згідно з внесеними до Конституції корективами, повноваження глави держави і парламенту перерозподіляються на користь останнього. Закон України „Про внесення змін до Конституції України” суттєво розширює насамперед кадрові і контрольні повноваження парламенту.

Закон „Про внесення змін до Конституції України” суттєво розширив підстави дострокового припинення повноважень народних депутатів України. Зокрема, з метою забезпечення політичної структуризації парламенту, запобігання міжфракційним переходам народних депутатів України, у Законі (ст. 81 Конституції) було закріплено принципово нове положення, відповідно до якого невходження народного депутата України, обраного від політичної партії (виборчого блоку політичних партій), до складу депутатської фракції цієї політичної партії (виборчого блоку політичних партій) або вихід народного депутата України зі складу такої фракції має наслідком дострокове припинення його повноважень на підставі закону за рішенням вищого керівного органу відповідної політичної партії (виборчого блоку політичних партій) з дня прийняття такого рішення.

Однак підставою дострокового припинення повноважень народного депутата є лише його невходження або вихід за власним бажанням зі складу фракції. Таким чином, формально залишаючись членом фракції, депутат може не бути ним фактично – брати участь у засіданнях іншої фракції, голосувати всупереч інтересам своєї фракції тощо. Вітчизняна практика функціонування Верховної Ради п’ятого скликання підтверджує цю тезу.

Перебування на посаді Президента України В. Ющенка до певної міри зберігало політичну структуризацію Верховної Ради за критерієм „пропрезидентські – антипрезидентські сили”, що підтверджує партійно-політичний склад Верховної Ради V скликання. За результатами чергових виборів до Верховної Ради, які відбулися у березні 2006 р. за пропорційною виборчою системою, до парламенту потрапило 5 політичних партій і блоків: Партія регіонів, БЮТ, Блок „Наша Україна”, СПУ, КПУ. Після тривалих перемовин щодо утворення парламентської більшості з чіткою антипрезидентською позицією виступають Партія регіонів, СПУ, КПУ, об’єднані в Антикризову коаліцію. Протягом першої половини 2007 р. в державно-владному трикутнику „Верховна Рада – Кабінет Міністрів – Президент” не вдалося досягти конструктивної взаємодії, наслідком чого стала політична криза і серія указів Президента про розпуск Верховної Ради. Позачергові вибори відбулися у вересні 2007 р. [6]. У виборчих перегонах 3 %-й бар’єр подолали: ПР – 33,37 %, БЮТ – 30,71 %, НУ – НС – 14,15 %, КПУ – 5,39 %, Блок Литвина – 3,96 % [7]. Ці вибори черговий раз засвідчили електоральний поділ України.

Шостий (сучасний) етап – з 2007 р. і до цього часу. У 2010 р. Президентом України стає В.Ф. Янукович. Конституційний Суд скасовує конституційну реформу 2004 р., згідно з якою Україна ставала парламентсько-президентською республікою. Україна повертається до президентсько-парламентської республіки. Повноваження Верховної Ради звужено. Україна швидко втрачає свої позиції у світових рейтингах з поширення та дотримання свобод людей. Поширилося таке явище, як „тушкування” парламенту, коли депутати, обрані за опозиційними списками, йшли у владні лави. У 2011 р. змінюється виборче законодавство

України, виборчу систему було змінено з пропорційної на змішану – пропорційно-мажоритарну. Прохідний бар'єр для партій підвищено з 3% до 5% [3]. Підтримали це рішення і влада, і опозиція. Нові вибори до парламенту відбулися 28 жовтня 2012 р. за партійними списками і показали такі результати: Партія регіонів – 30,00% (6 116 746 виборців), „Батьківщина” – 25,54% (5 209 090 виборців), УДАР – 13,96% (2 847 979 виборців), КПУ – 13,18% (2 687 269 виборців), „Свобода” – 10,44% (2 129 933 виборців) [8]. В одномандатних округах спостерігалось чимало фальсифікацій, тому ЦВК прийняла результати по багатомандатному округу та в 220 одномандатних округах. У 5 округах відбудуться перевибори через неможливість визначити точний результат виборів. Кілька міжнародних організацій (ОБСЄ, РЄ, ПАРЕ) заявили про те, що вибори були частково вільними і виборча система України потребує реформ.

Сьогодні зміна виборчої системи може відбутися за такими напрямками:

1. Реформування пропорційної системи з закритими партійними списками. Та даний напрямок не має сенсу, оскільки зберігає формат створення списків за партіями. Слід навести приклад одного з проєктів цього напрямку. Степан Гавриш запропонував систему, де партії формували б списки, але кандидати розташовані були б за алфавітом, та закріплені за округами. До парламенту потрапляли б кандидати – лідери округів. Мінуси цієї системи полягають в неможливості проходження в певних округах окремих політичних сил (ПР на заході, БЮТ на сході) через партійну приналежність. Це тільки стимулюватиме розмови стосовно політичного розколу України.

2. Повернення до мажоритарної системи. Незважаючи на численні плюси мажоритарної системи (контакт з виборцями, відповідальність, відстоювання інтересів регіонів), один недолік, на думку автора вже певним чином дискредитує функціонування даної системи. Мається на увазі адміністративний ресурс, який в умовах мажоритарної системи взагалі перетворюється на головний інструмент проведення політичних перегонів для правлячих сил.

3. Перехід до пропорційної системи з відкритими списками. На думку В. Філіповського, це найоптимальніше рішення, яке б поставило крапку на

вищезгаданих проблемах виборчої системи. Важливим є те, щоб перехід до нової системи супроводжувався прийняттям нового виборчого кодексу. Вирішення проблеми української виборчої системи за цим напрямом вирішить значну кількість проблем політичного життя країни та покладе кінець руйнуванню й дискредитації парламентаризму [9].

Нещодавні парламентські вибори в Україні ще раз показали всі проблеми української виборчої системи. Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЕ) вказала на серйозні порушення під час виборів у Верховну Раду 2012 р. Про це говориться в підсумковому звіті ПАРЕ зі спостереження за виборами в Україні 28 жовтня 2012р., який був заслуханий в Постійному комітеті організації в Андоррі-ла Вельї. Спеціальний Комітет пропонує Україні ухвалити єдиний виборчий кодекс, бажано до наступних виборів, реформувати виборчу систему, зокрема, запровадити відкриті партійні списки, повністю виконати рекомендації ПАРЕ і GRECO, оприлюднені в жовтні 2011 р., з метою підвищення прозорості діяльності політичних партій і фінансування виборчої кампанії, провести розслідування із зловживання адмінресурсу та інших порушень, зафіксованих на виборах, вжити необхідних заходів для забезпечення плюралізму засобів масової інформації під час виборчих кампаній, спростити систему підрахунку голосів, а також ряд інших вимог [10].

Венеціанська комісія та Парламентська асамблея Ради Європи вважають, що змішана виборча система не може ефективно працювати в Україні, оскільки повинна використовуватися лише в тих державах, де суспільство добре політично структуроване, плюралізм не під загрозою, а партії мають стабільну електоральну базу. Спеціалісти з виборчого права радять Україні іншу модель – регіональні списки, за якими, наприклад, обираються депутати до польського Сейму. „Венеціанська комісія та Парламентська асамблея Ради Європи спираються на негативний досвід змішаної системи 1998 та 2002 років в Україні. Місцеві вибори, що відбувалися 2010 року за змішаною системою, так само не мали позитивної оцінки від міжнародної спільноти. Ми хотіли б бачити пропорційну систему з регіональними й відкритими списками. Хочу нагадати, що Венеціанська комісія вивчала 2010 року проєкт виборчого кодексу, підготовлений спеціальною робочою групою Верховної Ради. Цей текст, який пропонував

саме пропорційну систему з регіональними списками, дістав нашу позитивну оцінку. Але робота над цим документом припинилася”, – пояснює голова експертної структури РС Джанні Букіккіо [11, с.28].

Експерти та міжнародні організації заявляють про те, що Україні потрібна пропорційна виборча система з відкритими списками. Перевагою такої системи є внутрішньопартійна конкуренція, а відкриті регіональні списки мінімізують вплив лідерів політичних сил, усуваючи політичну корупцію. Окрім того, це дає міцну прив’язку кандидата до виборця. За такої системи політична боротьба складніша, адже треба вести і партійну виборчу кампанію і свою особисту, конкуруючи із своїми однопартійцями. Це слова експерта Венеціанської комісії Євгена Радченко. Венеціанська комісія рекомендувала Україні саме таку виборчу систему.

За пропорційної виборчої системи з відкритими списками виборці отримують можливість проголосувати за конкретного кандидата зі списку, а порядок, за яким обираються кандидати, визначається численністю голосів, отриманих персонально (Чехія, Польща, Австрія, Фінляндія та ін.). Враховуючи рівень політичної корупції та її системну сталість, що часто призводить до торгівлі „прохідним місцем” та появи „квот партійних донорів”, необхідно зробити виборчі списки максимально відкритими, прозорими. Введення системи з відкритими списками, коли виборець бачить весь список та має право надати перевагу конкретному кандидату без огляду на його порядковий номер у списку. У такому разі кандидат, який з самого початку мав непрохідне місце у партійному списку, але користується повагою виборців має можливість потрапити до Верховної Ради. А той кандидат, який не користується довірою та потрапив на прохідне місце, залишається поза межами законодавчого органу. Треба ввести систему регіональних списків. Це зміцнить зв’язок депутата з виборцями та зміцнить увага до регіонів, усуне диспропорції у доступі до влади [12].

Цілком можливим і доцільним є такий варіант реформування української виборчої системи:

1. Відповідно до адміністративно-територіального поділу України формуються виборчі округи, що переважно збігаються з межами областей і мають

магнітуду (величину), прив’язану до чисельності населення областей. Це приблизно 25-27 округів з орієнтовною кількістю мандатів від чотирьох до дванадцяти у кожному (області, що є найбільшими за кількістю населення – Донецька, Дніпропетровська, Луганська, Львівська, Одеська, Харківська та м. Київ діляться на округи, кількість яких не перевищує 12 мандатів).

2. Кожна партія висуває окремі „регіональні” списки, що підлягають преференційному голосуванню з наданням кожному виборцю однією персоніфікованою преференції.

3. Мандати розподіляються відповідно до кількості отриманих голосів виборців, а дробові залишки розподіляються за допомогою методу „Сент-Лаге” модифікованого з використанням диференційованого 3% бар’єру для партій [12]

Таким чином, можна сказати, що розвиток українського парламентаризму відбувався у загальноєвропейському руслі, на спільних для всього світу і Європи правових цінностях: поділ влади, інституціалізація парламентської діяльності, демократичні засади цієї діяльності, демократичні форми впливу парламенту та інші форми державної діяльності.

Однак, крім прогресивних здобутків українського парламентаризму, виявилися й недоліки, зумовлені незавершеністю концепції конституціоналізму, серед яких: недостатнє обґрунтування ролі та місця парламенту в системі органів державної влади; неврегульованість відносин окремих гілок влади та органів державної влади, яку, на жаль, не пододала конституційна реформа. Безсумнівно, проблема трансформації виборчої системи в Україні є надто широкою, щоб її можна було розкрити у межах статті. Тому, вона потребує подальшого глибокого вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Молдован В. Правознавство: навчальний посібник / В. В. Молдован, Л. І. Чулінда. – видання 2-ге. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 184 с.
2. Кравченко В. Конституційне право України: нав. посіб., видання 3-тє, виправ. та допов. / В. В. Кравченко. – К.: Атіка, 2004. – 512 с.
3. Закон України „Про вибори народних депутатів України” // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. – № 10-11. – С. 73.
4. Гончаренко В. Правознавство: навчальний посібник / За заг. ред. В.Г. Гончаренка. – К.:

- Український інформаційно-правовий центра, 2002. – 385 с.
5. Гетьманчук М. Політологія: навч. посібник / М. П. Гетьманчук, В.К. Гришук, Я. Б. Турчин та ін. ; за заг. Ред. М. П. Гетьманчука. – К.: Знання, 2011. – 415 с.
 6. Вегеш М. Політологія: підручник / За ред. М. М. Вегеша. – 3-тє видання, перероблене і доповнене. – К. : Знання, 2008. – 384 с.
 7. Зовнішнє незалежнє оцінювання по історії України: скорочений курс підготовки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.history.vn.ua/book/zno2010.html>
 8. Відомості про підрахунок голосів виборців по загальнодержавному багатомандатному виборчому округу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/wp300?PT001F01=900>
 9. Філіповський В. Виборча система в Україні. Проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://h.ua/story/191245/>
 10. ПАРС пропонує допомогу Україні в реформуванні виборчого законодавства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/pase-predlagaet-pomoshch-ukraine-v-reformirovanii-izbiratel'nogo-30112012142400>
 11. Лазарева А. Рада Європи: виборчий закон не повинен служити владі / А.Лазарева, А. Пастухова // Український тиждень. – К., 2011. – №43 (208). – 21-27 жовт. – С. 28-29
 12. Фісун О. Дослідження найбільш поширених у світі пропорційних виборчих систем і перспектив їх запровадження у національне державотворення та правотворення: Аналітична доповідь / О.А. Фісун, О.Л. Авксентьев, О.А. Баталов [та ін.]; за заг. ред. О. А. Фісуна. – К.: НІСД, 2007. – 120 с.

УДК 321.7

Полторак В.А.

Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля

СПАДАННЯ ЛОЯЛЬНОСТІ ВИБОРЦІВ І ПОЛІТИЧНИЙ МАРКЕТИНГ

Аналізується різка зміна орієнтації політичних партій на методи і технології роботи з населенням в умовах спадання лояльності виборців. Розглянуті проблеми чинників спадання лояльності, посилення політичного консьюмеризму з боку виборців у сучасній Україні. Обґрунтовується необхідність використання у цих умовах для регулювання політичних процесів політичного маркетингу, який дозволяє організувати вплив на поведінку виборців через вивчення попиту на ринку політичних продуктів та його задоволення.

Ключові слова: спадання лояльності виборців; політичний консьюмеризм; політичний маркетинг.

Полторак В.А.

ПАДЕНИЕ ЛОЯЛЬНОСТИ ИЗБИРАТЕЛЕЙ И ПОЛИТИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ

Анализируется резкое изменение ориентации политических партий на методы и технологии работы с населением в условиях падения лояльности избирателей. Рассмотрены проблемы факторов падения лояльности избирателей, усиления политического консьюмеризму со стороны избирателей в современной Украине. Обосновывается необходимость использования в этих условиях для регулирования политических процессов политического маркетинга, который позволяет организовать влияние на поведение избирателей через изучение спроса на рынке политических продуктов и его удовлетворение.

Ключевые слова: падение лояльности избирателей, политический консьюмеризм, политический маркетинг.